

ANNA AUGUSTYŃSKA-PREJSNAR, JADWIGA LECHOWSKA

Zakład Produkcji Zwierzęcej i Oceny Produktów Drobiarskich, Wydział Biologiczno-Rolniczy,
Uniwersytet Rzeszowski, ul. Zelwerowicz 9D, 35-601 Rzeszów
e-mail: augusta@univ.rzeszow.pl

CAKIEL PODHALAŃSKI RASĄ RODZIMĄ NA PODKARPACIU

Cakiel podhalański jest rodzimą rasą stanowiącą bardzo cenny element różnorodności genetycznej. Jest to rasa wybitnie przystosowana do surowych warunków klimatycznych, posiada szereg zalet i korzystnych cech, które predysponują ją do wszechstronnej użyteczności. Użytkowanie owiec tej rasy wywiera korzystny wpływ na kształtowanie krajobrazu i jego zachowanie.

Słowa kluczowe: cakiel podhalański, rasa rodzima, ochrona zasobów genetycznych, walory użytkowe

I. WSTĘP

Cakiel podhalański należy do najstarszych rodzimych ras owiec. Rasa ta, obecnie zagrożona wyginięciem i przekształceniem w polską owcę górską, stanowi bardzo cenny element różnorodności genetycznej [2]. W roku 2007 w Instytucie Zootechniki – PIB opracowano program ochrony zasobów genetycznych cakla podhalańskiego, a jego realizację rozpoczęto w 2008 roku [1,7]. Program ochrony zasobów genetycznych obejmujący swoim działaniem stada owiec zlokalizowanych na terenie gór i Pogorza przyczynił się do ponownego rozwoju owczarstwa na tym terenie [2,3].

II. CHARAKTERYSTYKA RASY

Cakiel podhalański od wieków utrzymywany jest na terenie Podhala, Podkarpacia i w Beskidach [1]. Wywodzi się ze stad wołoskich pasterzy. Jest to rasa wybitnie przystosowana do surowych warunków klimatycznych i terenowych polskich gór. Posiada charakterystyczną okrywą wełnistą (o kosmkowej strukturze), chroniącą przed niekorzystnym wpływem opadów [2,6]. Ma silny instynkt stadny i macierzyński, wysoką zdrowotność i długowieczność. Calke podhalańskie to owce o wszechstronnej użyteczności. Dostarczają mleka do produkcji naturalnych, tradycyjnych i regionalnych produktów (oscypek, bundz, bryndza, redykołka, żętyca); wełny i skór przeznaczonych do wyrobu ubiorów i produktów regionalnych oraz doskonałej jagnięciny [6]. Niezaprzeczalny jest także wpływ owiec tej rasy na kształtowanie krajobrazu [4,5] i jego zachowanie, szczególnie w ubogich biotypach, jak obszary podgórskie i górskie Podkarpacia [2,6].

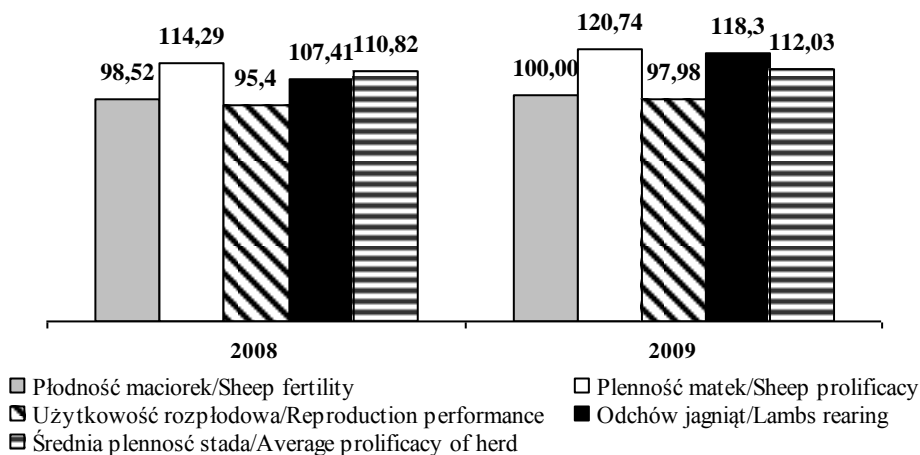
---

* *Pracę recenzował:* dr hab. inż. Krzysztof Tereszkievicz, Politechnika Rzeszowska

III. WALORY UŻYTKOWE OWIEC

Ocenę efektów użytkowania rozplodowego maciorek opracowano na podstawie dokumentacji hodowlanej prowadzonej w stadzie owiec rasy cakiel podhalański, realizującym Program Ochrony Zasobów Genetycznych Owiec na Podkarpaciu od 2008 roku. Analizą objęto owce użytkowane w latach 2008-2009. Jagnięta pochodziły z wykotów styczeń, luty, marzec 2008 i 2009.

Analizowano wyniki rozrodu mierzone wskaźnikami: płodności i plenności matek, użytkowości rozplodowej oraz odchowu jagniąt, wyrażonych w procentach. Płodność maciorek określono, jako stosunek liczby maciorek wykończonych do liczby maciorek przeznaczonych do rozplodu. Wskaźnik plenności obliczono jako wielkość miotu w stosunku do wszystkich matek wykończonych. Użytkowość rozplodową oceniono porównując wszystkie jagnięta odchowane do wszystkich matek w stadzie, natomiast odchów jagniąt odnosił się do jagniąt odchowanych, w stosunku do wszystkich jagniąt urodzonych w stadzie. Ponadto oszacowano średnią plenność stada. Potomstwo oceniono pod względem zmian rozwoju masy ciała, oceniając masę ciała jagniąt w 2 i 30 dniu życia oraz przyrosty dobowe masy ciała w okresie od 2 do 30 dnia życia. Poziom testowanych cech przedstawiono za pomocą średnich arytmetycznych ($\bar{x}$) oraz odchyłeń standardowych (Se). W ocenie wpływu płci na wyniki wzrostu i rozwoju jagniąt posłużono się testem t-Studenta dla prób niezależnych. Obliczenia statystyczne wykonano w programie STATISTICA. Ponadto określono częstość występowania miotów pojedynczych i bliźniaczych.

Rys. 1. Wskaźniki użytkowości rozrodczej w stadach owiec rasy cakiel podhalański (%)
Fig. 1. Indicators of reproduction performance of Cakiel podhalański sheep (%)

Wskaźniki użytkowości rozplodowej matek owiec cakla podhalańskiego w latach 2008-2009 przedstawiono na rysunku 1. Oceniane zwierzęta charakteryzowały się stosunkowo wysoką płodnością, plennością i użytkowością rozplodową oraz wyrównanym odchovem jagniąt. Średnia plenność stada kształtowała się na poziomie 110,82% w 2008 roku i 112,03% w 2009 roku (rys. 1). Uzyskane wyniki są zgodne ze wzorcem opracowanym dla tej rasy [7].

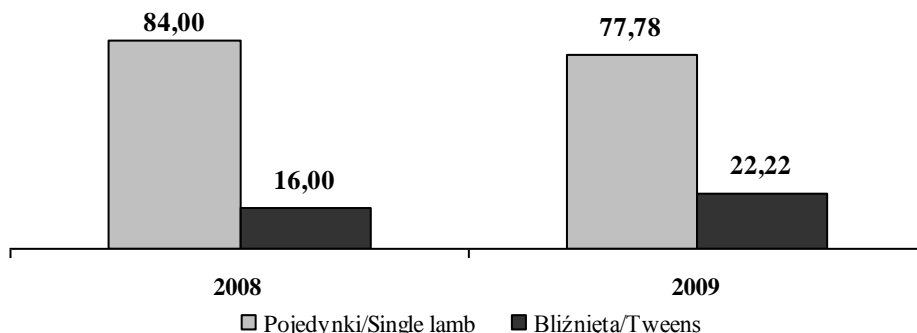
Oddziaływanie płci na wyniki odchovu jagniąt i ich tempo wzrostu przedstawiono w tabeli 1. Średnia masa ciała jagniąt w 2 dniu po urodzeniu wynosiła 3,53 kg, przy $Se=0,67$. Analiza masy ciała i przyrostów dziennych w poszczególnych okresach wskazuje na dobre tempo wzrostu, utrzymywane w ciągu roku zarówno w grupie tryczków, jak i maciorek. Stwierdzono, wyższą masę ciał tryczków w porównaniu do maciorek we wszystkich kategoriach wiekowych. Przyrosty dobowe masy ciała były wyższe u tryczków w porównaniu do maciorek między 2 a 30 dniem życia, w badanych latach. Różnice wartości badanych cech nie zostały potwierdzone statystycznie. Średnie przyrosty dobowe od 2 do 30 dnia życia były na poziomie 262,67g przy $Se=55,83$ (tabela 1).

Tabela 1- Table 1

Wpływ płci na wyniki wzrostu i odchovu jagniąt rasy cakiel podhalański
Impact of the lambs sex Cakiel sheep on their growth and breeding

Badane cechy <i>Evaluated traits</i>		Rok / Year				Średnia <i>Total</i>
		2008		2009		
		tryczki <i>male lambs</i>	maciorki <i>female lambs</i>	tryczki <i>male lambs</i>	maciorki <i>female lambs</i>	
Masa ciała w 2 dniu życia (kg) <i>Body weight of lambs in 2 day (kg)</i>	$\bar{x}$	3,66	3,39	3,39	3,27	3,53
	Se	0,96	0,67	0,54	0,50	0,67
Masa ciała w 30 dniu życia (kg) <i>Body weight of lambs in 30 day (kg)</i>	$\bar{x}$	11,16	10,48	10,89	10,53	10,87
	Se	1,92	2,34	1,77	1,59	1,94
Przyrosty dobowe od 2 do 30 dnia życia (g) <i>Daily gains in period 2-30 day (g)</i>	$\bar{x}$	270,00	253,42	267,97	259,31	262,67
	Se	62,03	65,12	49,97	46,25	55,83

W hodowli indywidualnej, jaka ma miejsce na Podkarpaciu owce otoczone są staranną opieką. Maciorki rodzą i odchowują zdrowe jagnięta. Z danych zawartych na rysunku 2 wynika, że w analizowanym stadzie dominowały urodzenia pojedyncze (84,00% w 2008 roku i 77,78% w 2009 roku). Wyższy udział bliźniąt (22,22%) wśród rodzących się jagniąt wykazano w 2009 roku, co przekłada się na późniejsze efekty produkcyjne.

Rys. 2. Częstość miotów pojedynczych i bliźniaczych w stadach owiec rasy cakiel podhalański (%)
 Fig. 2. Frequency of occur ante single and twins lamb Cakiel Podhalański sheep (%)

IV. PODSUMOWANIE

Owce rasy cakiel podhalański jako rasa rodzima stanowią cenny element różnorodności genetycznej. Wywierają korzystny wpływ na kształtowanie krajobrazu i jego zachowanie. Jest to rasa wybitnie przystosowana do surowych warunków klimatycznych, posiada szereg zalet i korzystnych cech, które predysponują ją do wszechstronnej użyteczności.

W ocenianym stadzie maciorek owiec rasy cakiel podhalański osiągnięto wysoki poziom cech rozrodu zgodny ze wzorcem rasowym. W analizowanym stadzie nie stwierdzono różnic statystycznie istotnych pomiędzy badanymi cechami. Jagnięta charakteryzowały się wyrównanym poziomem masy ciała, zarówno w grupie tryczków jak i maciorek. Wykazano wyższą masę ciała i przyrosty dobowe tryczków w porównaniu do maciorek we wszystkich kategoriach wiekowych.

V. LITERATURA

1. Kawęcka A.: Program ochrony zasobów genetycznych cackła podhalańskiego. Wiadomości Zootechniczne. R XLV. z. 4. s. 23-26. 2007.
2. Kawęcka A., Sikora J.: Rodzime rasy owiec w górskich rejonach Polski. Zesz. Nauk. Poł.-Wsch. Oddziału PTIE i PTG w Rzeszowie. z. 11. s. 103-108. 2009.
3. Krupiński J., Martyniuk E.: Ochrona zasobów genetycznych zwierząt. I Kongres Nauk Rolniczych Nauka- Praktyce. 2009. www.pdffactory.pl.
4. Kucharska A.: Wypas zwierząt trawożernych w ochronie bioróżnorodności. Przegląd Hodowlany. 2. s. 31-34. 2003.
5. Mroczkowski S.: O polskich owcach. Przegląd Hodowlany. 2. s. 15-16. 2006.
6. Program Aktywizacji Gospodarczej oraz Zachowania Dziedzictwa Kulturowego Beskidów i Jury Krakowsko-Częstochowskiej Owca Plus na lata 2010-2014. Katowice 2009.
7. Program ochrony zasobów genetycznych owiec rasy cakiel podhalański. Instytut Zootechniki PIB. Kraków. www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl
8. Sikora J.: Ochrona zasobów genetycznych owiec w Polsce w latach 2004-2013. Wiadomości Zootechniczne. R. XLV. 4. s. 3-5. 2007.

CAKIEL PODHALAŃSKI AS AN NATIVE BREED IN PODKARPACIE VOIVODESHIP

Summary

Cakiel Podhalański Sheep is a native breed of very valuable component of genetic diversity. This breed is highly adapted to hard climatic conditions, has many advantages and favorable features that predispose it to a comprehensive utility. This breed of sheep usage has a beneficial effect on the landscape forming and its preservation.

Key words: Cakiel podhalański sheep, native breed, genetic resources preservation, usability